

בס"ד

פרשת לך לך – בדרך אמונה בחרתי....

בין אברהם למשה

1. בראשית (פרשת לך לך) פרק יב פסוק א - ב

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִמְּלַכְתְּךָ וּמִבֵּית אֲבִיךָ אֶל הָאָרֶץ
אֲשֶׁר אֲרָאָה: (ב) וְאֶעֱשֶׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל וְאֶבְרַכְךָ וְאֶגְדָּלְךָ שְׁמִי וְהָיָה בְּרָכָה:
רש"י

(ב) ואעשך לגוי גדול - לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים ממעטת
פריה ורביה, וממעטת את הממון, וממעטת את השם, לכך הוזקק
לשלש ברכות הללו שהבטיחו על הבנים, ועל הממון, ועל השם

2. בראשית (פרשת לך לך) פרק יב פסוק ו - ז

(ו) וַיַּעֲבֵר אַבְרָם בָּאָרֶץ עַד מְקוֹם שְׁכָם עַד אֱלֹון מוֹרָה וְהַכְנִיעַנִי אֵז
בָּאָרֶץ: (ז) וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזָרְעֶךָ אֲתָן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיִּבֹן
שֵׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאָה אֵלָיו:

רש"י

(ז) ויבן שם מזבח - על בשורת הזרע ועל בשורת ארץ ישראל:

3. שפתי חכמים בראשית (פרשת לך לך) פרק יב פסוק ז אות מ

דקשה לרש"י למה בנה עכשיו מזבח, דאי משום גילוי שכינה
כדמשמע בקרא א"כ היה לו לבנות ג"כ מזבח בחרן, כי שם נראה לו
השם יתברך ג"כ באמרו לו לך לך ואף על פי שלא נכתב שם וירא ה',
מכל מקום גילוי שכינה היה, לכן פירש רש"י על הזרע ר"ל על הבנים,
ועל הארץ שאמר לזרעך אתן את הארץ, הרי שניהם בשורת הבנים
ובשורת הארץ:

4. בראשית (פרשת לך לך) פרק יג פסוק יד - טז

(יד) וְהָאֵמֶר אֶל אַבְרָם אַחֲרֵי הַפָּדֹה לוֹט מֵעֵמֶם שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן
הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲתָה שָׂם צִפְנָה וְנִגְבָּה וְקָדְמָה וְיָמָה: (טו) כִּי אֶת כָּל הָאָרֶץ
אֲשֶׁר אֲתָה רֹאֶה לְךָ אֶתְנַנָּה וּלְזָרְעֶךָ עַד עוֹלָם: (טז) וְשִׁמְתִּי אֶת זָרְעֶךָ
כְּעֶפֶר הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִם יוּכַל אִישׁ לִמְנוֹת אֶת עֶפֶר הָאָרֶץ גַּם זָרְעֶךָ יִמְנֶה:

5. כלי יקר בראשית (פרשת לך לך) פרק יג פסוק יד

אבל בהבטחה זו אמר לו הקדוש ברוך הוא כי לך אתננה, נשמע מזה
כי אברם עצמו זכה בארץ... ומה שנאמר כי לך אתננה יתבאר בעזר
ה' בפרשת וארא באיזה ענין זכה אברם בארץ:

6. אור החיים בראשית (פרשת לך לך) פרק יב פסוק ד

עוד ירצה להיות שאמר לו ה' הבטחות תועליות הרבה כשילך לו
מארצו וכו' אם כן הגם שילך יסבור הרואה כי אין להחזיק לו טובה על
זה שאפילו קל שבקלים כשיראה כל התועליות ימהר ליסע הודיע
הכתוב צדקותו של אברהם כי מה שהלך לא לצד הבטחות האמורות
אלא לעשות דבר ה'.

7. בראשית (פרשת לך לך) פרק יב פסוק י

וְהָיָה רֹעֵב בָּאָרֶץ וַיֵּרָד אַבְרָם מִצְרָיִם לְגִוּר שָׁם כִּי כָבֵד הָרָעַב בָּאָרֶץ:
רש"י

(י) רעב בארץ - באותה ארץ לבדה, לנסותו אם ירהר אחר דבריו
של הקדוש ברוך הוא שאמר לו ללכת אל ארץ כנען, ועכשיו משיאו
לצאת ממנה:

8. שמות (פרשת שמות) פרק ה פסוק כג

(כג) וּמֵאֵז בְּאֵתִי אֶל פְּרַעְהַ לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרַע לַעֲמֵם וְהָצִל לֹא
הַצִּילָת אֶת עַמִּי:

9. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף ק"א עמוד א

ועל דבר זה נענש משה רבינו, שנאמר ומאז באתי אל פרעה לדבר
בשמך הרע לעם הזה. אמר לו הקדוש ברוך הוא: חבל על דאבדין
ולא משתכחין! הרי כמה פעמים נגליתי על אברהם יצחק ויעקב -
באל-שד-י, ולא הרהרו על מדותי, ולא אמרו לי מה שמך. אמרתי
לאברהם קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה, בקש
מקום לקבור את שרה - ולא מצא, עד שקנה בארבע מאות שקל כסף,
ולא הרהר על מדותי

התנהגות אצל אברהם שמעוררת תמיהות

10. בראשית (פרשת לך לך) פרק טו פסוק א - ו

אֲחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה דְבַר ה' אֶל אַבְרָם בְּמַחְזָה לֵאמֹר אֵל תֵּירָא
אַבְרָם אֲנִי מִגֵּן לְךָ שְׂכָרְךָ הִרְבֵּה מְאֹד: (ב) וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֲדֹנָיִי ה' מִה
תִּתֵּן לִי וְאֲנִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי וְבֶן מִשְׁקָה בֵּיתִי הוּא דֹמֶשֶׁק אֱלִיעֶזֶר: (ג) וַיֹּאמֶר
אַבְרָם הֵן לִי לֹא נִתְּתָה זָרַע וְהִנֵּה בֶן בֵּיתִי יוֹרֵשׁ אֹתִי: (ד) וְהִנֵּה דְבַר ה'
אֵלָיו לֵאמֹר לֹא יִירָשְׁךָ זֶה כִּי אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּעֶיךָ הוּא יִירָשְׁךָ: (ה)
וַיֵּצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הֲבָט נָא הַשְׁמִימָה וְסִפֵּר הַכּוֹכָבִים אִם תּוּכַל
לִסְפֹּר אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זָרְעֶךָ: (ו) וְהָאֵמֶן בַּה' וַיִּחְשְׁבֶהָ לוֹ צִדְקָה:

11. רש"י בראשית (פרשת לך לך) פרק טו פסוק ג

(ג) הן לי לא נתת זרע - ומה תועלת בכל אשר נתן לי:

12. חזקוני בראשית (פרשת לך לך) פרק טו פסוק ג

והנה בן ביתי יורש אותי אעפ"י שאמרתי לי לזרעך אתן את הארץ
הזאת אני זקן בא בימים ואליעזר שהוא בן ביתי הוא יורש אותי כי
הנער שאוליד מכאן ואילך ישאר אחרי מותי קטן ורך ואליעזר יעשה
חפצו מהכל, והקב"ה השיבו את אשר יצא ממעך הוא יירשך ויהיה
מוחזק בכל מבחיך.

13. בראשית רבה (וילנא) (פרשת לך לך) פרשה מד סימן י

ויאמר אברם הן לי לא נתת זרע, אמר רב שמואל בר רב יצחק המזל
דוחקני ואומר לי אברם אין את מוליד, א"ל הקדוש ברוך הוא הן
דבריר אברם לא מוליד אברהם מוליד, שרי אשתך לא תקרא שמה
שרי, שרי לא תלד שרה תלד.

14. רש"י בראשית (פרשת לך לך) פרק טו פסוק ה

(ה) ויוצא אותו החוצה - לפי פשוטו הוציאו מאהלו לחוץ לראות
הכוכבים, ולפי מדרשו אמר לו צא מאצטגנינות שלך שראית במזלות
שאינך עתיד להעמיד בן, אברם אין לו בן, אבל אברהם יש לו בן. וכן
שרי לא תלד, אבל שרה תלד, אני קורא לכם שם אחר וישתנה המזל.
דבר אחר הוציאו מחללו של עולם והגביהו למעלה מן הכוכבים, וזהו
לשון הבטה מלמעלה למטה:

15. בראשית (פרשת לך לך) פרק טו פסוק ז - יח

(ז) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֹר כְּשָׂדִים לָתֵת לְךָ אֶת הָאָרֶץ
הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ: (ח) וַיֹּאמֶר אֲדֹנָיִי ה' בְּמָה אֲדַע כִּי אִירְשֶׁנָּה: (ט) וַיֹּאמֶר
אֵלָיו קֹחַ לִי עֵגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת וְעֵז מְשֻׁלֶּשֶׁת וְאַיִל מְשֻׁלֶּשׁ וְחֵר וְגֹזָל: ...
(יח) בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת ה' אֶת אַבְרָם בְּרִית לֵאמֹר לְזָרְעֶךָ נִתְּנִי אֶת
הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר מִצְרַיִם עַד הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר פָּרָת:

16. תלמוד בבלי מסכת נדרים דף לב עמוד א

אמר רבי אלעזר: מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו
למצרים מאתים ועשר שנים? מפני שעשה אנגרייא בת"ח, שנאמר:
וירק את חניכיו ילידי ביתו, ושמואל אמר: מפני שהפריז על מדותיו
של הקדוש ברוך הוא, שנא': במה אדע כי אירשנה; (שהגדיל לישאל על
מדותיו של הקדוש ברוך הוא שאמר במה אדע.)

23. רש"י בראשית (פרשת לך לך) פרק טו פסוק ו
 דבר אחר במה אדע, לא שאל לו אות אלא אמר לפני הודיעני באיזה זכות יתקיימו בה, אמר לו הקדוש ברוך הוא בזכות הקרבנות:

24. בראשית (פרשת לך לך) פרק טו פסוק ו
 (ו) וְהָאֱמִין בֵּה' וַיִּשְׁבְּכָהּ לוֹ צִדְקָה:
 ספורנו
 (ו) והאמין בה'. בטח שיעשה מה שאמר בלי ספק, אף על פי שהיה הדבר נמנע או רחוק אצל הטבע:

ויחשבה לו צדקה. הא-ל יתברך חשב זה הבטחון בו לצדקה וזכות לאברהם. ובה הודיע שכשאמר אברהם אחר כך "במה אדע כי אירשנה" (פסוק ח), לא חזר בו מאמונתו כלל, שאם היה כן לא היתה אמונתו נחשבת לצדקה כלל, כאמרו "ובשוב צדיק מצדקתו ועשה עול... כל צדקותיו אשר עשה לא תזכרנה" (יחזקאל יח, כד):

25. ירמיהו פרק יח פסוק ט - י
 (ט) וְרָגַע אֲדָבָר עַל גּוֹי וְעַל מַמְלָכָה לְבָנֹת וּלְנָטָע: (י) וְעָשָׂה הָרַע הָרַע בְּעֵינֵי לְבָלְתִּי שָׁמַע בְּקוֹלִי וַנְּחַמְתִּי עַל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לְהִיטִיב אוֹתוֹ: ו

26. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ז עמוד א
 ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי: כל דבור ודבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא לטובה, אפילו על תנאי, לא חזר בו. מנא לן? ממש רבינו שנאמר: הרף ממני ואשמידם וגו' ואעשה אותך לגוי עצום. אף על גב דבעא משה רחמי עלה דמלתא ובטלה אפילו הכי אוקמה בזרעיה שנאמר בני משה גרשום ואליעזר. ויהיו בני אליעזר רחביה הראש וגו' ובני רחביה רבו למעלה וגו'. ותני רב יוסף: למעלה מששים רבוא

27. צל"ח מסכת ברכות דף ז עמוד א
 והנלע"ד בזה, דעד כאן לא אמרו שהבטחת הקדוש ברוך הוא אפי' על תנאי אינה חוזרת, אלא היכא שבמניעת קיום התנאי אין שם עבירה ועון, כמו בהבטחת משה שלא קיים שמה רבינו התנאי לא היה בו שום עבירה, אדרבה מצוה רבה עשה להתפלל על ישראל, אבל היכא שביטול התנאי הוא עבירה, בזה לא אמרו ההבטחה אינה חוזרת, והרי אפילו הבטחה מוחלטת בלי שום תנאי מתבטלת ע"י עבירה, ויעקב אבינו הבטיחו הקדוש ברוך הוא [בראשית כ"ח, טו] והנה אנכי עמך ושמרתיו וגו' ואעפ"כ נתיירא שמא גרם החטא

28. דברים (פרשת האזינו) פרק לב פסוק ד
 (ד) הַצֹּר תַּמִּים פְּעֻלוֹ כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֶל-אֲמוֹנָה וְאִין עוֹל צְדִיק וְיִשְׂרָאֵל הוּא:
 רש"י
 (ד) הצור תמים פעלו - אף על פי שהוא חזק, כשמביא פורענות על עוברי רצון, לא בשטף הוא מביא, כי אם בדין כי תמים פעלו:

29. אילת השחר דברים (פרשת האזינו) פרק לב פסוק ד
 והיינו דמלך בשר ודם לא מדקדק להעניש בדיוק כמה שמגיע לנאשם, אבל אצל הקדוש ברוך הוא כל העונשין הם בדקדוק גדול, ובאמת שזה דבר פשוט אבל כיון שיש אנשים הסובלים ומקשים קושיות בהנהגת העולם למה רע לצדיקים וכדו', משו"ה אמר הצור תמים פעלו:

17. מדרש הגדול בראשית (פרשת לך לך) פרק טו פסוק ט
 ד"א במה אדע כי אירשנה. עליו אמר שלמה ברוב דברים לא יחדל פשע (משלי י, יט). כיון שאמר לו הקדוש ברוך הוא לתת לך את הארץ הזאת לרשתה הרהר בלבו ואמר כיצד אירשנה ולא האמין בדבריו שלהקב"ה אלא אמר במה אדע כי אירשנה. מלמד שקרא תיגר. השיבו הקדוש ברוך הוא ידוע תדע ונגזר על זרעו להשתעבד בארבע מלכיות, שנאמר קחה לי עגלה משלשת.

שמא יגרום החטא

18. רמב"ן בראשית (פרשת לך לך) פרק טו פסוק ב
 ויש עליך לשאול, שכבר נאמר לו לאברהם (לעיל יג טו) כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם ושמתי את זרעך כעפר הארץ, ואיך יאמר עתה ואנכי הולך עירי, והנה בן ביתי יורש אותי - ולמה לא האמין בנבואה הראשונה כאשר יאמין בזאת. והתשובה, כי הצדיקים לא יאמינו בעצמם בחטאם בשגגה, וכתוב (ירמיה יח ט) רגע אדבר על גוי ועל ממלכה לבנות ולנטוע ושב הגוי ההוא ועשה הרע לפני ונחמתי על הטובה. והנה ראה עצמו בא בימים ולא נתקיימה נבואתו וחשב כי חטאיו מנעו הטוב ואולי חשש עתה פן יענש על הנפשות שהרג כדברי רבותינו (ב"ר מד ה). וכלשון הזה אמרו בבראשית רבה (עו ב) ויירא יעקב מאד ויצר לו (להלן לב ח), מכאן שאין הבטחה לצדיקים בעולם הזה וכו':

19. מעשי ה' מעשי אבות פרק ח (פרשת לך-לך)
 (רבי אליעזר ב"ר אליהו אשכנזי היה נכדו של רבי יוסף קולון (מהרי"ק), גדול חכמי איטליה בסוף תקופת הראשונים)
 ובאמת טענתו עצומה מאד אבל תשובתו לא הבנתיה, שאם כן הוא מה הועיל גם עתה שאמר לו לא יירשך זה כי אם היוצא ממעיך, והלא יש לו עוד לירא שמא יגרום החטא, ומה גדול כוחה של הבטחה זו יתר על הבטחה ראשונה:

20. אילת השחר בראשית (פרשת לך לך) פרק טו פסוק ו
 ואם חשש שמא יגרום החטא וכמש"כ הרמב"ם (בהקדמה לפיה"מ) דכשהקב"ה אומר לנביא עצמו שייך שיחזור בו אפי' מנבואה לטובה, א"כ מה מועיל שיתן לו אות, ואולי כיון שהבטיח ועשה על זה אות יש פחות חשש שיחזור מהבטחתו:

21. שו"ת עשה לך רב חלק ב סימן מא
 נוסף להתבונן, כי מדברי הגמרא הנ"ל נראה ששינוי שם הוא כעין סגולה, כפי ששרי נקרא שמה שרה ונפקדה. וכעין זה מצאנו גם במדרש על הפסוק, ויאמר אברהם הן לי לא נתת זרע, א"ר שמואל בר' יצחק המזל דוחקני ... אך מדברי הר"ן על הגמרא (בראש השנה) נראה שאין כאן סגוליות, וזו לשונו: וטעמא דמילתא, דשינוי השם גורם לו לעשות תשובה שיאמר בלבו איני אותו האיש שהייתי קודם לכן, וצריך אני לתקן מעשי עכ"ל. ולפי פירוש זה שינוי השם בא כדי לעודד האדם ולהזכירו שעליו לחזור בתשובה, ואין כאן שום סגולה, ובדאי שחזרה בתשובה מביאה בעקבותיה קריעת דינו של אדם.

22. בראשית (פרשת לך לך) פרק יז פסוק טו - יח
 (טו) וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים אֶל אַבְרָהָם שְׂרִי אֲשִׁיתְךָ לֹא תִקְרָא אֶת שְׁמִי שְׂרִי כִּי שְׂרָה שְׁמִי: (טז) וּבְרַכְתִּי אֹתָהּ וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לָךְ בֵּן וּבְרַכְתִּיהָ וְהָיְתָה לְגוֹיִם מְלָכִי עַמִּים מִמֶּנָּה יִהְיוּ: (יז) וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל פָּנָיו וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר בְּלִבִּי הָלַכְן מֵאָה שָׁנָה וְיָלַד וְאִם שְׂרָה הִבֵּת תִּשְׁעִים שָׁנָה תֵּלַד: (יח) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל הָאֱלֹקִים לוֹ יִשְׁמַעֲאֵל יִחְיֶה לְפָנֶיךָ:
 רש"י
 (יח) לו ישמעאל יחיה - הלואי שיחיה ישמעאל, איני כדאי לקבל מתן שכר כזה:

30. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף יח עמוד א

מאי דכתיב: עון עקבי יסבני? עונות שאדם דש בעקביו בעולם הזה - מסובין לו ליום הדין. בשעה שיצאו שלשתן (ר' חנינא בן תרדיון, אשתו ובתו) - צדקו עליהם את הדין, הוא אמר: הצור תמים פעלו [וגו'], ואשתו אמרה: א-ל אמונה ואין עול, בתו אמרה: גדול העצה ורב העלילה אשר עניך פקוחות על כל דרכי וגו'. אמר רבי: [כמה] גדולים צדיקים הללו, שנדמדנו להן שלש מקראות של צדוק הדין בשעת צדוק הדין.

31. ספר חובות הלבבות שער ד - שער הביטחון פרק ה

כי הבוטח באלקים רוצה בדינו בכל עניניו, ומודה לו על הטובה ועל הרעה, כמו שכתוב: חסד ומשפט אשירה, ואמרו רז"ל: אם חסד אשירה ואם משפט אשירה, ואמרו: חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה. ואשר איננו בוטח באלקים מתהלל על הטובה, כמו שנאמר: כי הלל רשע על תאות נפשו וגו', ומתקצף על הרע, כמו שנאמר: והיה כי ירעב והתקצף וקלל במלכו וגו'. והשני, כי הבוטח באלקים נפשו במנוחה ולבו שלו מצד הגזרות, לדעתו, כי הבורא ינהיג לטובתו בעולמו ואחריתו, כמו שאמר דוד עליו השלום: אך לאלקים דומי נפשי כי ממנו תקותי. ואשר איננו בוטח באלקים הוא בצער תדיר ודאגה ארוכה ואבל ועצב לא ימוש ממנו בטובה וברעה, בטובה מפני מעוט רצותו במצבו ושאיפתו להוסיף ולהרבות ולכנס, וברעה, מפני שהוא קץ בה, והיא כנגד תאותו וטבעו ומדותיו

32. שמות (פרשת שמות) פרק ה פסוק כב

(כב) וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל ה' וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לְמָה הִרְעִיתָה לְעַם הַזֶּה לְמָה זָה שְׁלַחְתָּנִי: רַשָׁב"ם
למה הריעותה לעם הזה - ואם תאמר כי נתחייבו בשביל רוב חטאתם ואין ראויין ליגאל, אם כן למה זה שלחתני אם אין ראויין לגאולה ולהיוושע:

סיכום

חז"ל מבקרים את משה על כך שהרהר אחר מידותיו של הבורא לעומת האבות שלא הרהרו. התבוננות בפשט הפסוקים מראה לנו לכאורה מציאות אחרת. אברהם אבינו הסתפק אם ההבטחות האלוקות יתקיימו. התבוננות יותר עמוקה מלמדת אותנו שהספק של אברהם לא נולד מחמת ספקות באמונה בבורא, אלא מחמת ספקות האם אברהם ראוי. כעס מגיע כאשר אדם מרגיש שלקחו ממנו משהו ששייך לו, אולם כאשר אדם לא מסתובב בתחושת מקופח, או שעושים לו דברים שלא מגיע לו, הוא מקבל את המציאות בפנים מוארות גם כאשר המציאות אינה נעימה. המתכון להיות בשמחה ולאהוב את המציאות נעוץ בתחושה שלא חייבים לנו כלום. שבת שלום!!

